

Capitolul 1

Casa Albastră de pe strada Londres

Povestea Friedei Kahlo începe și se încheie în același loc. Văzută de la exterior, casa de la intersecția străzilor Londres și Allende seamănă cu orice altă casă din Coyoacán, o veche zonă rezidențială aflată la periferia sud-vestică a capitalei Ciudad de México. Casa fără etaj, tencuită cu stuc și cu pereți de un albastru aprins, animată de ferestrele înalte, cu geamuri casetate și obloane verzi, și de umbra tremurătoare a copacilor, are scris deasupra porții „Museo Frida Kahlo”. Înăuntru se află unul dintre cele mai interesante locuri din Mexic – casa unei femei, cu toate picturile și lucrurile care i-au aparținut, transformată în muzeu.

Intrarea este străjuită de două statui uriașe din papier mâché, de aproape șase metri înălțime, care îl înfățișează pe Iuda și care par să gesticuleze ca și cum ar sta de vorbă una cu alta.¹ După ce treci de ele, ajungi într-o grădină cu plante tropicale, fântâni și o mică piramidă decorată cu idoli pre-columbieni.

Interiorul casei dă senzația că foștii locatari sunt încă prezenți, obiectele și picturile expuse fiind cumva însuflețite. Paleta și pensulele Friedei Kahlo sunt așezate pe masa de lucru, de parcă abia le-ar fi lăsat din mână. Lângă patul lui Diego Rivera se văd pălăria Stetson, salopeta de lucru și uriașii săi bocanci de miner. În camera mare de pe colț, cu ferestrele dând spre străzile Londres și Allende, se află un dulap cu uși

de sticlă care adăpostește costumele colorate ale Fridiei, specific regiunii Tehuantepec. Deasupra, pe perete, sunt zugrăvite următoarele cuvinte: „Aquí nació Frida Kahlo el día 7 de julio de 1910“ („Aici s-a născut Frida Kahlo în ziua de 7 iulie 1910“). Au fost scrise la patru ani după moartea artistei, când casa a devenit muzeu și a fost deschisă publicului. O altă inscripție împodobește unul dintre zidurile curții interioare, vopsit cu nuanțe vii de albastru și roșu: „Frieda y Diego vivieron en esta casa 1929 – 1954“ („Frida și Diego au locuit în această casă între 1929 și 1954“). Ah, se gândesc vizitatorii, cât de frumos este surprins cercul vieții! Cele trei evenimente principale din viața Fridiei Kahlo: nașterea, căsătoria și moartea.

Singura problemă este că niciuna dintre inscripții nu corespunde întru totul adevărului. În realitate, așa cum arată certificatul său de naștere², Frida s-a născut pe 6 iulie 1907. Dorind să înfrumusețeze puțin adevărul, ea a ales ca dată a nașterii 1910, anul în care a început Revoluția Mexicană. Era doar un copil în deceniul în care a avut loc revoluția, când pe străzile din Ciudad de México era doar haos și vărsare de sânge, așa că s-a hotărât ca ea și statul mexican modern să se nască împreună.

Cealaltă inscripție din Muzeul Frida Kahlo promovează un ideal, o perspectivă sentimentalistă cu privire la căsătoria și conviețuirea lui Rivera și Kahlo. Din nou, în realitate lucrurile stau altfel. Înainte de 1934, când au revenit în Mexic după patru ani petrecuți în Statele Unite, Frida și Diego au locuit rareori în casa din Coyoacán. Între 1934 și 1939 au stat în niște case construite special pentru ei în San Ángel, cartierul învecinat. După aceea, au existat lungi perioade în care Diego, preferând independența asigurată de atelierul său din San Ángel, nu a locuit cu Frida, ca să nu mai vorbim de anul în care cei doi soți s-au despărțit, au divorțat și apoi s-au căsătorit din nou.

Inscripțiile, deci, sunt înflorituri ale adevărului. La fel ca muzeul însuși, fac parte din legenda Fridiei.

La nașterea Fridei, casa din Coyoacán era ridicată de doar trei ani; tatăl ei o construise în 1904, pe un mic teren pe care l-a cumpărat când *hacienda* „El Carmen“ decăzuse și fusese scoasă la vânzare. Dar pereții groși dinspre stradă, clădirea fără etaj, acoperișul plat, planul în formă de „U“, camerele cu trecere din una în alta, fără holuri și cu acces spre curtea interioară sunt elemente care o fac să pară din perioada colonială. Se află la doar câteva străzi distanță de piața centrală a orașului și de biserica Sfântul Ioan Botezătorul, unde mama Fridei avea banca ei în care stătea, alături de fiicele sale, la slujbele de duminică. De acasă, Frida putea să meargă, pe străzi înguste, pietruite sau nepavate, la Viveros de Coyoacán, un parc plin de copaci, străbătut de un mic râu care șerpuiește printre ei.

La vremea construcției casei din Coyoacán, fotograful Guillermo Kahlo o ducea bine – guvernul mexican tocmai îi încredințase misiunea de a immortaliza patrimoniul arhitectural național. Era o reușită extraordinară pentru un om care sosise în Mexic, fără prea mari perspective, cu doar 13 ani în urmă. Părinții săi, Jakob Heinrich Kahlo și Henriette Kaufmann Kahlo, erau evrei maghiari din Arad, oraș aflat astăzi în România; emigraseră în Germania și se stabiliseră la Baden-Baden, unde s-a născut Wilhelm, așa cum l-au numit părinții pe Guillermo, în 1872. Jakob Kahlo era bijutier și se ocupa și de comercializarea materialelor fotografice; avea destulă avere și, când a sosit timpul, și-a putut trimite fiul să studieze la Universitatea din Nürnberg.

Însă, prin 1890, promițătoarea carieră a studentului Wilhelm Kahlo se termină înainte să înceapă: a căzut și s-a lovit la cap³, moment din care a început să aibă crize de epilepsie. În aceeași perioadă i-a murit mama, tatăl lui recăsătorindu-se cu o femeie pe care Wilhelm n-o putea suferi. În 1891, tatăl i-a oferit fiului, pe atunci în vârstă de 19 ani, suficienți bani pentru a merge în Mexic; ajuns acolo, Wilhelm

și-a schimbat numele în Guillermo și nu s-a mai întors niciodată în țara natală.

A ajuns la Ciudad de México aproape fără niciun ban în buzunar, doar cu câteva obiecte personale. Prin intermediul altor imigranți germani, și-a găsit o slujbă de casier la Cristalería Loeb, un magazin de sticlărie. Apoi, a fost vânzător într-o librărie. În cele din urmă, a ajuns să lucreze într-o giuvaiererie, La Perla, proprietatea unor conaționali, împreună cu care venise din Germania.⁴

În 1894 s-a căsătorit cu o femeie din partea locului, care a murit patru ani mai târziu, la nașterea celei de-a doua fiice. Ulterior, s-a îndrăgostit de Matilde Calderón, o colegă de la bijuterie. Din câte povestea Frida, „în noaptea în care i-a murit soția, tatăl meu a chemat-o pe bunica mea Isabel, care s-a dus acolo împreună cu mama. Părinții mei lucrau în aceeași prăvălie. Era foarte îndrăgostit de ea și mai încolo s-au căsătorit.”⁵

Nu e greu să ne dăm seama de ce s-a îndrăgostit Guillermo Kahlo de Matilde Calderón. Fotografiile de nuntă (*ilustrația 1*) arată că era o femeie uluitor de frumoasă, cu ochi mari și căprui, buze cărnoase și bărbie proeminentă. „Semăna cu un clopoțel de Oaxaca”⁶, spunea Frida cândva. „Când se ducea la piață, își încingea grațios mijlocul și își purta coșul cu un aer cochet.” Născută în Oaxaca în 1876, Matilde Calderón y González era cea mai mare dintre cei doisprezece copii ai lui Isabel González y González – fiică de general spaniol, crescută la mănăstire – și a lui Antonio Calderón, fotograf cu origini amerindiene, născut în Morelia. După cum spunea Frida, mama ei era inteligentă, chiar dacă nu știa carte; lipsa studiilor era compensată de un profund sentiment religios.

Puțin mai complicat este să înțelegem de ce a fost atrasă credincioasa Matilde Calderón de Guillermo Kahlo. Tânărul imigrant de 26 de ani era evreu prin naștere, din convingere, ateu și, în plus, suferea de epilepsie. Pe de altă parte, pielea deschisă la culoare și educația europeană trebuie să fi exercitat o anume atracție în acea perioadă, când tot ce provenea

din Europa era considerat mai presus de orice exista în Mexic. Mai mult, era inteligent, muncitor și destul de plăcut la înfățișare, în ciuda urechilor clăpăuge. Avea părul des și șaten, buze frumoase, delicate, o mustăcioară subțire, cu vârfurile răsucite în sus, exact așa cum cerea moda vremii și un trup subțire și sprinten – era „foarte interesant și avea o anumită eleganță când pășea”⁷, spunea Frida. Deși căutătura ochilor mari și căprui era puțin cam intensă – trăsătură care s-a accentuat, ajungând în timp să-i deranjeze pe cei din jur –, avea totuși o privire romantică.

Matilde, care pe atunci avea 24 de ani, fiind deja trecută de vârsta obișnuită a căsătoriei, e posibil să fi fost destul de rezervată la început, din cauza unei relații anterioare, încheiate tragic. Frida își amintește că, pe la 11 ani, mama ei i-a arătat un carnețel cu coperti din piele rusească, „în care păstra scrisorile de la primul iubit. Pe ultima pagină era notat că autorul scrisorilor, un tânăr neamț, se sinucisese de față cu ea. Acest om a continuat să trăiască în amintirile ei.”⁸ Nu e de mirare că tânăra s-a simțit atrasă de un alt german pe care, chiar dacă nu l-ar fi iubit – și Frida susținea că nu l-a iubit – l-ar fi putut considera, cel puțin, o partidă bună.

Matilde Calderón de Kahlo a fost cea care l-a convins pe soțul său să se apuce de fotografie, meseria pe care o avea tatăl ei. Frida spunea că bunicul său i-a împrumutat tatălui un aparat de fotografiat „și primul lucru pe care l-au făcut a fost să plece într-o călătorie prin țară. Au realizat o colecție de fotografii cu arhitectură locală și colonială, iar la întoarcerea acasă și-au deschis primul atelier fotografic, pe Avenida 16 de Septiembre.”⁹

Fotografiile fuseseră comandate de José Ives Limantour, secretarul Trezoreriei în perioada dictatorului Porfirio Díaz și urmau să apară într-o serie de reviste de lux de format mare, pentru a marca, în 1910, împlinirea a o sută de ani de la obținerea independenței Mexicului. A fost nevoie de patru ani pentru finalizarea proiectului. Din 1904 până în 1908, cu

ajutorul unor aparate germane de calitate și a peste nouă sute de plăci fotografice pe care și le-a pregătit singur, Guillermo Kahlo a immortalizat zestrea arhitecturală a țării, câștigându-și renumele de „primul fotograf oficial al patrimoniului cultural mexican”¹⁰.

Limantour a făcut o alegere cu adevărat bună: Guillermo Kahlo era un tehnician exigent, cu o abordare strict obiectivă a lucrurilor pe care le vedea; în fotografiile sale, ca și mai târziu în picturile fiicei, nu există efecte înșelătoare, nici obscurități romantice. El încerca să redea cât mai multe informații despre structura arhitecturală immortalizată, alegându-și atent locul de fotografiere și folosindu-se de lumini și umbre pentru a contura formele. Un anunț prin care-și făcea reclamă, tipărit în engleză și spaniolă, spunea așa: „Guillermo Kahlo – specialist în peisaje, clădiri, interioare, fabrici etc., fac fotografii la cerere, în capitală sau oriunde în țară.”¹¹ Chiar dacă uneori făcea fotografii reușite cu membrii guvernului Díaz sau cu cei din propria familie, spunea că nu vrea să pozeze oameni, pentru că nu-și dorește să înfrumusețeze ceea ce Dumnezeu a făcut să fie urât.¹²

E greu de spus dacă Guillermo Kahlo era conștient sau nu de hazul acestei afirmații, dar contemporanii Fridei care vorbesc despre el își amintesc aproape întotdeauna aceste vorbe și dau imediat citatul, direct, sardonice și, tocmai prin tonul serios, atât de amuzant.

Asta nu înseamnă că tatăl Fridei era un om vesel. Dimpotrivă, se exprima în cuvinte puține, tăcerile sale erau profunde și părea înconjurat de o aură de amărăciune. Niciodată nu s-a simțit cu adevărat în largul lui în Mexic și, chiar dacă își dorea să fie acceptat de mexicani ca unul de-ai lor, nu a reușit niciodată să scape de puternicul accent german. Odată cu trecerea timpului, s-a retras din ce în ce mai mult. Frida își amintea că „avea numai doi prieteni. Unul era bătrânul *largo* [«lungan»] care își punea mereu pălăria pe dulap. Tata și bătrânul petreceau ore întregi jucând șah și bând cafea.”¹³

Frida și-a pictat arborele genealogic și locul de naștere în 1936, într-o lucrare excentrică și plină de farmec, intitulată *Bunicii mei, părinții mei și cu mine (ilustrația 2)*. Pe sine se înfățișează ca pe o fetiță (cam de doi ani, spune ea¹⁴) care stă în picioare, complet dezbrăcată, sigură pe sine, în curtea interioară a Casei Albastre; la picioarele ei se află scaunul său de copil, iar în mână ține o panglică de un roșu-aprins – linia de descendență – care susține ramurile arborelui genealogic la fel de ușor cum ar ține sfoara de care este legat un balon cu heliu. Portretele părinților sunt realizate după fotografiile de nuntă, cele două figuri plutind asemenea unor îngeri printre nori. Această convenție fotografică demodată trebuie s-o fi amuzat pe Frida, care a așezat pe acești nori cumulus portretele bunicii. Cei din partea mamei, amerindianul Antonio Calderón și *gachupina* (cu ascendență spaniolă) Isabel González y González sunt înfățișați deasupra mamei Friedei. Deasupra tatălui său se află perechea de bunici europeni, Jakob Heinrich Kahlo și Henriette Kaufmann Kahlo. Cu această ocazie, se poate vedea că cea mai frapantă trăsătură fizică a Friedei Kahlo, sprâncenele groase și unite, a fost moștenită de la bunica din partea tatălui. Frida spunea că seamănă cu amândoi părinții: „Am moștenit ochii tatei și trupul mamei.”¹⁵ În această lucrare, Guillermo Kahlo are o privire neliniștită, pătrunzătoare, o căutătură intensă și tulburătoare ce avea să reapară în ochii fiicei sale.

Frida a copiat fidel toate volanele, încrețiturile și fundele rochiei de nuntă a mamei sale din fotografia originală, creând un contrast amuzant cu fetusul roșiatic, aflat într-un stadiu destul de avansat de dezvoltare, pe care l-a așezat pe fondul rochiei albe virginale. Fetusul este Frida; ar putea fi aici și o aluzie la posibilitatea ca mama ei să fi fost însărcinată când s-a măritat, Frida fiind cunoscută pentru plăcerea de a crea mai multe înțelesuri posibile. Sub fetus se află o reprezentare ironică a uniunii matrimoniale: un spermatozoid uriaș, urmat de o ceată de competitori mai mici, penetrează un ovul: Frida

în momentul concepției. Alături este o altă imagine care sugerează fecundarea: o floare de cactus roșie, în formă de „U“, deschisă pentru a primi polenul adus de vânt.

Frida a ales să-și picteze casa nu la marginea orașului, ci pe un câmp plin de cactuși de pe înaltul Podiș Mexican. În plan îndepărtat se văd munții brăzdați de văi adânci care au constituit de multe ori fundalul autoportretelor sale; sub figurile bunicilor paterni este înfățișat oceanul. Pământul este simbolul bunicilor ei mexicani, explica Frida⁶, iar marea – al celor germani. O casă mexicană modestă se află alături de cea a familiei Kahlo, iar mai departe, pe câmp, se vede o locuință rudimentară, o colibă amerindiană. Ca un copil, artista a adus întregul Coyoacán în casa ei, pe care apoi a zugrăvit-o departe de restul lumii, într-un ținut izolat. Frida stă în centrul casei sale, în centrul Mexicului și – se pare – în centrul lumii.